

Hu meertalig? De bruikbaarheid van een sneltoets tweetaligheid voor kinderen

D. Veldhuis, A. Vermeer en Dong Yan

Samenvatting

In veel (taal)onderwijsonderzoek is het al dan niet tweetalig zijn van proefpersonen een achtergrondfactor die van belang kan zijn bij het interpreteren van de uitkomsten. Van tweede en derde generatie kinderen is echter vaak onduidelijk of, en in welke mate, zij tweetalig zijn. Om in de behoefte aan een korte, makkelijk af te nemen toets te voorzien, is een 'sneltoets tweetaligheid' met items die lichaamdelen aanduiden ontwikkeld, waarmee in minder dan vier minuten tweetalige kinderen op hun taalvaardigheid in twee talen getest kunnen worden. De voordelen van de toets zijn dat deze gemakkelijk uitvoerbaar is, dat de toets toe te passen is in verschillende talen, niet specifiek gerelateerd is aan een bepaald taaldomein (zoals de thuistaal, of de schooltaal), en dat de resultaten van de toets vergelijkbaar zijn in de twee talen, doordat de frequentie van het voorkomen van items gerelateerd is aan de verwervingsvolgorde. In dit artikel is de bruikbaarheid, de validiteit en de betrouwbaarheid van de toets onderzocht bij 113 Turkse en zestien Chinese kinderen in Nederland. Uit de resultaten kwam naar voren dat zowel de Turks-Nederlandse kinderen als de Chinees-Nederlandse kinderen in groep 1 al dominant waren in het Nederlands.

1 Inleiding

Het toetsen in de huidige meertalige samenleving brengt met zich mee dat ook leerlingen getoetst worden voor wie het Nederlands een tweede taal is. In studies waarin (bepaald) taalgebruik, taalkennis of schoolsucces in brede zin wordt bestudeerd, is het niet alleen van belang te meten hoe vaardig deelnemers zijn in de (school)taal waarin het object van onderzoek gevoerd wordt, maar ook of en in hoeverre zij vaardig zijn in een andere taal, en in welke taal de deelnemers 'dominant' zijn – dat wil zeggen wat hun sterkste

taal is. Uit onderzoek blijkt (Driessen, 2004; Narain & Verhoeven, 1994) dat de meeste allochtonen met een dominantie in de moedertaal het basisonderwijs binnenstappen, maar dat onder invloed van de meerderheidstaal in het dagelijks leven, op school en in de media er in de loop van het basisonderwijs een verschuiving in dominantie optreedt. De meeste kinderen van de al langer in Nederland vertoevende ex-koloniale allochtonen (Molukkers, Surinamers, Antillianen) blijken op kleuterleeftijd al dominant te zijn in het Nederlands; bij kinderen van migranten uit het Middellandse-zeegebied is dat gemiddeld een jaar of twee (Marokkanen) of vier (Turken) later het geval. Bij met name derde generatie kinderen vindt ook de primaire socialisatie geheel in het Nederlands plaats.

In veel (taal)onderwijsonderzoek waarin kinderen uit het basis- en voortgezet onderwijs worden getest, wordt het meertalig zijn van leerlingen genegeerd, of wordt de tweetaligheid afgeleid uit bijvoorbeeld de herkomst van de ouders of de etniciteit. Toch kan het al dan niet tweetalig zijn van basisschoolleerlingen een factor van belang zijn bij het interpreteren van uitkomsten, naast sociale of etnische herkomst. Van veel tweede en derde generatie immigranten is echter vaak onduidelijk of, en in welke mate, zij tweetalig zijn. Van de huidige schoolgeneratie met allochtone 'roots' (landelijk meer dan 15%, in de grote steden meer dan 50%, Gijsberts, 2003) heeft het overgrote deel minstens één ouder die Nederlands onderwijs heeft genoten. In veel gezinnen is het Nederlands de dominante thuistaal (SCP, WODC & CBS, 2005, p. 54), maar de variatie is groot en in bijna alle gezinnen is sprake van twee of meer talen waarbij voortdurend van code gewisseld wordt (Eversteijn, 2010; Extra & Yağmur, 2010). Ook zijn er nogal wat kinderen die in de eerste levensjaren in de thuistaal zijn opgevoed, maar na intrede in het basisonderwijs hoofdzakelijk of zelfs alleen nog maar het Nederlands als thuistaal hebben

gehad. Volgens de gangbare definitie zijn zij tweedetaalverwerwers van het Nederlands, maar in feite blijkt het Nederlands bij deze schoolkinderen vaak de enige taal die ze beheersen, op een paar woorden en uitdrukkingen in de eigen taal na. Dit is bijvoorbeeld het geval bij veel derde generatie Molukkers (Vermeer, 1989) en bij Berberkinderen (Dorleijn & Nortier, 2008).

Er bestaan verschillende toetsen tweetaligheid, gebaseerd op verschillende theorieën, en gemaakt met verschillende doelen (Hulstijn, 2009). Zo zijn er toetsen die puur gericht zijn op een deelvaardigheid (grammatica, of woordenschat), en meer integratieve toetsen die een allesomvattend beeld van de taalvaardigheid zouden moeten geven, en die derhalve vaak ook meer gericht zijn op communicatieve competentie. De grammaticale toetsen bevragen doorgaans de kennis *over* de taal, de woordenschattoetsen en meer communicatieve toetsen zijn vaak gericht op taalgebruikers die kennis hebben van de cultuur, gebruiken en voorwerpen die in het land van de doeltaal voorkomen. Die testen lijken dus sterk cultuurgebonden te zijn, en dit heeft tot negatief gevolg dat het afnemen van deze testen in de Nederlandse context een vertekend beeld van de tweetaligheid kan geven. Een tweede probleem met de huidige toetsen is dat ze uitgebreid zijn en derhalve relatief veel tijd kosten om af te nemen. Ook om die reden leiden onderzoekers, voor wie 'tweetaligheid' geen primaire of secundaire factor is in hun onderzoek, tweetaligheid vaak af uit bijvoorbeeld etnische herkomst, of negeren zij de kwestie.

Om bovenstaande redenen hebben we een alternatieve taaltoets ontwikkeld, die niet cultuurgebonden is, gemakkelijk af te nemen is, en weinig tijd in beslag neemt (minder dan vier minuten). Het principe van de toets is bovendien eenvoudig uit te breiden naar andere talen. Deze 'sneltoets tweetaligheid', die gebaseerd is op de kennis van benamingen voor lichaamsdelen, wordt hieronder uitvoerig beschreven, gevolgd door een analyse van het gebruik van de toets onder Turks-Nederlandse kinderen en Chinees-Nederlandse kinderen. We vergelijken de resultaten van de 'sneltoets tweetaligheid' met de resultaten die de Turks-Nederlandse kinderen behalen

op Diagnostische Toets Tweetaligheid (cf. Narain & Verhoeven, 1993). In de bespreking en conclusie van de toets gaan we vervolgens in op de betrouwbaarheid van de toets, alsmede op de door ons gevonden resultaten, die lijken te suggereren dat tweetalige Turks-Nederlandse en Chinees-Nederlandse kleuters anno 2010 al bij aanvang van het kleuteronderwijs dominant zijn in het Nederlands.

2 Uitgangspunten van een sneltoets tweetaligheid

Om een makkelijk af te nemen, korte en zo min mogelijk cultuurgebonden toets te ontwikkelen die de mate van tweetaligheid van ook jonge kinderen goed weergeeft, zijn bij de ontwikkeling van onze sneltoets tweetaligheid de volgende aspecten in overweging genomen: verwervingsvolgorde als indicator van taalvaardigheid, en het benoemen van lichaamsdelen als cultuurvrije selectie van items die bovendien gemakkelijk aan te wijzen zijn en die een vergelijking tussen talen mogelijk maken. Om 'taalvaardigheid' te meten is gekozen voor het toetsen van de deelvaardigheid woordenschat, omdat woordenschat de belangrijkste indicator is van eerste- en tweedetaalvaardigheid, en de beste voorspeller van schoolsucces (Verhoeven & Vermeer, 2005, 2006a, 2006b).

2.1 Verwervingsvolgorde

Woorden worden niet in een willekeurige volgorde geleerd. Genustermen (of basiswoorden: Van Loon-Vervoorn, 1989) zoals *vogel* of *stoel* zijn frequenter in het dagelijkse aanbod, en gebruiken mensen liever, dan supercategorieën (*dier* of *meubel*) of subcategorieën (*merel* of *rookstoel*). Die basiswoorden worden daarom ook eerder geleerd. De relatieve frequentie van woorden in het ouderlijk aanbod is sterk gerelateerd aan de volgorde van verwerving die woorden (Huttenlocher, Haight, Bryk, Seltzer & Lyons, 1991). Hoger frequente woorden worden beter gekend dan laagfrequente (zie o.a. Brown, 1993, p. 277; Hazenberg, 1994, p. 129; Nation, 1990, p. 77). Bij de bepaling van de moeilijkheidsgraad van woorden kan men dus uitgaan van de opvatting dat er een

relatie bestaat tussen de frequentie van een woord in het dagelijks taalaanbod en de verwerving ervan: hoe frequenter in aanbod, hoe makkelijker. De relatie tussen frequentie en verwervingsvolgorde maakt het ook mogelijk een globale indicatie te geven van de omvang van de woordenschat, door de score op de toets te extrapoleren naar het totaal aantal woorden in de frequentielijst die als referentiecensus dient (Nation, 1993). Dit gegeven wordt gebruikt in woordenschattoetsen als de Vocabulary Levels Test (zie bijv. Laufer & Nation, 1999) en die uit de Taaltoets Alle Kinderen (Verhoeven & Vermeer, 2001), waar (groepen van) items opklimmen in moeilijkheidsgraad omdat ze gekozen zijn uit verschillende frequentiecategorieën in een frequentielijst.

2.2 Woorden voor lichaamsdelen als toetsitems

Voor het vergelijken van taalvaardigheidsniveaus moeten evaluatieprocedures worden gehanteerd die zoveel mogelijk cultuurfair zijn. Tegelijk met het leren van de (moeder)taal worden immers normen en waarden, gevoelens en begrippen verworven. Associaties die verbonden zijn aan een woord, culturele aspecten en domeingebonden handelingen zijn in relatie met het thuismilieu geleerd. Voorbeelden van bias in woordenschattoetsen zijn cultureel bepaalde woorden, zoals benamingen voor voorwerpen uit het thuisdomein ('keuken-woorden' als *garde de deegroller*) die tweetaligen alleen in hun eerste taal kunnen benoemen. Maar ook woorden of begrippen als *tentharing*, *hostie* of *handen vouwen*, zijn woorden die bepaalde groepen in hun eigen omgeving niet of veel minder tegenkomen. Het is vooral door het gebruik van thuisdomeinwoorden in taaltoetsen dat tweetaligen lager scoren dan eentaligen (Bialystok, Luk, Peets & Yang, 2010, p. 529). Daarbij gaat het er overigens niet alleen om dat kinderen bepaalde begrippen niet kennen of bepaalde ervaringen (kamperen, communie doen) niet hebben; minstens van even groot belang is dat ze in veel gevallen andere ervaringen en associaties hebben met oppervlakkig gezien hetzelfde woord (bijvoorbeeld met het woord *varken*, dat onder Nederlandse kinderen wellicht als een boer-

derijndier wordt gezien, en bij Islamitische kinderen wellicht veeleer de associatie van een vleeswaar dat zij niet mogen eten oproept) waardoor het goed begrijpen van een item of tekst wordt bemoeilijkt. Juist vanwege deze sociale en culturele afhankelijkheid van taalkennis en taalvaardigheid, zijn taaltoetsen per definitie gebiased: ze kunnen de verschillende ervaringen – en daarmee talige associaties – van kinderen die blootgesteld staan aan twee culturen simpelweg niet altijd allemaal, en zeker niet voor alle culturen, controleren. Zie bijvoorbeeld Uiterwijk en Vallen (2005) over bias in de Cito Eindtoets Basisonderwijs. Ook om die reden is het 'vertalen' van een woordenschattoets van de ene in de andere taal bijna altijd problematisch.

Een deels daarmee samenhangend probleem is de herkenbaarheid van afbeeldingen die in veel toetsen als stimuli gebruikt worden. Plaatjes moeten voor kinderen met uiteenlopende culturele achtergronden een vergelijkbare mate van herkenbaarheid bezitten. Over het algemeen zijn plaatjes vaak complex waardoor kinderen niet altijd direct zien, of begrijpen, welk woord ze zouden moeten noemen. Beter zou het zijn echte objecten te laten benoemen.

Het benoemen van lichaamsdelen als woordenschattoets komt tegemoet aan de verschillende wensen: lichaamsdelen zijn concreet aanwijsbaar, voor iedereen en overal direct beschikbaar, en in alle talen en culturen aanwezig. Volgens Clark (1995) behoren woorden die gerelateerd zijn aan het menselijk lichaam tot de eerste woorden die kinderen leren: in die zin zijn kinderen voor de kennis ervan dus niet afhankelijk van bijvoorbeeld het schooldomein, of afhankelijk van een bepaalde cultuur. Toch kunnen niet alle woorden voor lichaamsdelen tot 'basiswoorden' gerekend worden. Veel subcategorieën zijn zeer infrequent en worden pas laat geleerd, bijvoorbeeld *pink* of *muis*. De keus voor woorden voor lichaamsdelen komt dus ook tegemoet aan de wens om zowel hoog- als laagfrequente woorden in de toets mee te nemen.

Tot op heden zijn 'body parts tests' in de literatuur vooral besproken in de context van ontwikkelingsstesten voor jonge kinderen,

waarin kinderen bijvoorbeeld een mensfiguur moeten tekenen en er vervolgens geteld wordt in hoeverre er hoofd, oren, handen, benen, voeten getekend worden (Maouene, Hidaka, & Smith, 2008). In die zin zijn ze vooral gebruikt ter zelfidentificatie, en niet zozeer als taaltoets.

2.3 Selectie van items

Voor de selectie van lichaamsdelen die gebruikt kunnen worden in een sneltoets tweetaligheid dient met een aantal punten rekening gehouden te worden. Zo moeten de lichaamsdelen die in de taak voorkomen makkelijk aanwijsbaar zijn voor de onderzoeker, moeten het geen taboe-woorden zijn, en moeten de items niet uit samengestelde zelfstandige naamwoorden bestaan (daar deze door kinderen doorgaans pas later verworven worden als de morfologische vaardigheden van kinderen meer ontwikkeld zijn, wat dus bias zou kunnen veroorzaken). Ook moet er geen verwarring kunnen ontstaan over het lichaamsdeel en het woord dat voor dat lichaamsdeel gebruikt wordt. Derhalve zou een item als 'been' en 'voet' in het Russisch, waaraan in beide gevallen gerefereerd wordt als *noga*, niet geschikt zijn voor een taaltoets (zie ook Brown, 1976; Van Staden & Majid, 2006).

Wat verder van groot belang is voor de selectie van items voor de sneltoets tweetaligheid is de frequentie en bekendheid van benamingen voor lichaamsdelen onder kinderen. Hoogfrequente woorden voor lichaamsdelen zouden immers makkelijker moeten zijn dan laagfrequente, en vanwege hun frequentere voorkomen, eerder verworven worden door kinderen dan benamingen voor lichaamsdelen die minder vaak worden gebruikt.

Om te bepalen wat voor kinderen makkelijke en moeilijke woorden zijn die lichaamsdelen weergeven, is eerst gekeken naar een woordfrequentielijst voor basisschoolleerlingen (Schrooten & Vermeer, 1994), ook wel aangeduid als *Woordenmeter* of *MLR*. Hierin worden op basis van frequentie en spreiding over de verschillende domeinen een negental niveaus onderscheiden in deellijsten. De woorden die in lijst 1 vallen worden bekend geacht wanneer een kind 1000 woorden zou

kennen; de woorden in lijst 2 vallen binnen de volgende 1000 woorden die kinderen op een kleuterschool zouden tegenkomen; etcetera. De zesde en de zevende lijst omvatten ruim 1500 woorden, de achtste lijst 4500, en de negende lijst bijna 14.000 woorden. In Tabel 1 staan de woorden met bijbehorende frequenties en lijsten weergegeven, met daarbij cumulatief het aantal woorden dat binnen een lijst en de daaraan voorgaande lijsten valt.

Na deze eerste analyse van items zijn corpusanalyses uitgevoerd om de frequentie van voorkomen van de geselecteerde items te bepalen. In eerste instantie gebruikten we CGN (Corpus Gesproken Nederlands, Burnage, 1990) om de frequentie van de enkelvoud- en meervoudsvormen van benamingen voor lichaamsdelen te bepalen. Omdat uit dit onderzoek bleek dat geen van de benamingen veel voorkwamen in dit corpus, en omdat het in CGN niet mogelijk is de verschillende betekenissen van woorden zoals 'arm' (dat een lichaamsdeel kan aanduiden, of 'niet rijk' betekent) te onderscheiden in frequentiemetingen, hebben we ook Google gebruikt. In Google is het wel mogelijk verschillende betekenissen van woorden en homoniemen te onderscheiden, door bijvoorbeeld te zoeken op "'arm' & lichaam", of "'armen' & lichaam'. Aan de hand van de aldus verkregen resultaten (d.d. 17 april 2011), waaruit bleek dat de rangorde van frequentie van voorkomen in de corpora grotendeels vergelijkbaar was met die in Schrooten en Vermeer (1994), hebben we de door ons gekozen items op volgorde van frequentie van voorkomen en op moeilijkheidsgraad kunnen rangschikken.

De enige woorden die we nog uit de selectie hebben gehaald waren benamingen voor lichaamsdelen die voorkomen in bepaalde liedjes die kinderen al jong op de kleuterschool leren (bijvoorbeeld in het bekende liedje "hoofd, schouders, knie en teen"), en die derhalve als beter bekend verondersteld kunnen worden. De overgebleven 16 benamingen voor lichaamsdelen waren de items die we in onze sneltoets hebben gebruikt (zie tabel 1).

Tabel 1

Frequenties van items volgens Schrooten en Vermeer (1994), CGN en Google (pl = meervoudsvorm)

Items	Schrooten & Vermeer		CGN frequentie	Google frequentie
	MLR-lijst	Frequentie		
Arm-en		561	277, pl: 359	4,200,000, pl:4,820,000
Rug	Lijst 1	348	701	6,260,000
Buik	(1000 wrd)	327	268	4,200,000
Tand-en		274	75, pl: 205	1,030,000, pl: 2,330,000
Wang-en	Lijst 2	131	71, pl:78	1,160,000, pl: 1,080,000
Tong	(t/m 2000 w)	96	141	3,680,000
Nagel-s		78	19, pl:85	761,000, pl:1,250,000
Lip-pen		75	50, pl:152	717,000, pl:3,540,000
Kin	Lijst 3 (t/m 3000 w)	35	65	1,230,000
Elleboog-en	Lijst 4	31	29, pl: 21	328,000, pl: 216,000
Wenkbrauw-en	(t/m 4000 w)	30	3, pl: 60	98,800, pl: 265,000
Pols-en	Lijst 5 (t/m 5000 w)	18	42, pl: 10	1,090,000, pl: 295,000
Pink-en	Lijst 6 (t/m 6500 w)	11	26, pl:4	1,280,000, pl: 53,800
Kuit-en	Lijst 7 (t/m 8100 w)	8	8, pl: 33	155,000, pl: 218,000
Navel	Lijst 8 (t/m 12600 w)	4	14	637,000
Oksel-s	Lijst 9 (t/m 26000 w)	2	4, pl: 10	133,000, pl: 286,000

3 Opzet van het onderzoek

3.1 Vraagstelling

In dit onderzoek wordt nagegaan of met een korte sneltoets met lichaamsdelen als items een betrouwbare en valide inschatting van de taalvaardigheid van tweetaligen in beide talen betrouwbaar en valide te maken is.

3.2 Proefpersonen

Aan het onderzoek deden in totaal 152 kinderen mee. 113 kinderen waren tweetalig Turks-Nederlands. Deze kinderen werden zowel op hun Turkse als op hun Nederlandse taalvaardigheid getoetst. Zestien kinderen die werden getoetst waren tweetalig Chinees-Nederlands, en bij deze kinderen werd de sneltoets ook in hun beide talen afgenomen. De overige 23 kinderen waren monolinguaal in het Nederlands en zij werden uiteraard alleen getest op hun Nederlandse taalkennis, als een controle-/vergelijkingsgroep. Er deden in totaal 71 jongens, en 81 meisjes aan het onderzoek mee.

De gemiddelde leeftijd van de kinderen was 6,96 jaar (sd = 1,72). Tussen groepen verschilde de gemiddelde leeftijd echter: de

Nederlandse monolinguale kinderen waren gemiddeld 6,09 jaar (sd = 1,31) en de Turks-Nederlandse kinderen 6,77 (sd = 1,69). De Chinees-Nederlandse kinderen waren gemiddeld ouder, met 9,19 jaar (sd = 2,37). Dat deze Chinees-Nederlandse kinderen ouder waren dan de andere kinderen hing samen met het feit dat van de monolinguale Nederlandse en Turks-Nederlandse kinderen alleen kinderen uit groep 1 t/m 5 van de basisschool getest waren, en dat de spreiding van de Chinees-Nederlandse kinderen over de verschillende groepen (1 t/m 8) op de basisschool groter was, hoewel er over het algemeen vanwege de beperktere tijd die beschikbaar was op de Chinese school minder van deze kinderen getest konden worden. Voor onze analyse hebben we de resultaten van kinderen gegroepeerd: resultaten van kinderen uit groep 1 en groep 2 van de basisschool zijn samen genomen, resultaten van kinderen uit groep 3 en 4 ook, net als resultaten van kinderen uit groep 5 en 6, en van kinderen uit groep 7 en 8. In Tabel 2 staat de verdeling van de kinderen met een verschillende taalachtergrond over deze groepen aangegeven.

Tabel 2

Verdeling van kinderen over groepen op Nederlandse scholen

		Turks- Nederlands	Chinees- Nederlands	Monolinguaal Nederlands	Totaal
Groep op NL school	1 en 2	47	11	3	61
	3 en 4	49	3	9	61
	5 en 6	17	4	3	24
	7 en 8	0	6	0	6
Totaal		113	16	23	152

3.3 Instrumenten

Van de kinderen zijn gegevens verzameld over leeftijd, geslacht, schoolgroep (zowel van de Nederlandse basisschool, als voor de Chinees-Nederlandse kinderen ook van de Chinese school), thuistaal, televisietaal, en het al dan niet volgen van Turkse les voor de Turks-Nederlandse kinderen. Om de validiteit van de sneltoets te bepalen is naast de sneltoets tweetaligheid bij de Turks-Nederlandse kinderen de actieve woordenschattoets uit de Diagnostische Toets Tweetaligheid, DTT (zie Narain & Verhoeven, 1994) afgenomen. Deze bestaat uit 40 plaatjes die de kinderen moeten benoemen, en is betrouwbaar gebleken (homogeniteit, Cronbach's alpha = .90, Narain & Verhoeven, 1994, p. 53).

Bij de Chinees-Nederlandse kinderen is in eerste instantie ook geprobeerd een inschatting van de validiteit van hun resultaten in het Chinees op de sneltoets te maken op basis van een vergelijking van deze resultaten met leerkrachtoordelen (gerangschikt van 'hoogste beoordeling' tot 'laagste beoordeling') en de uitslag van een eindtoets die deze kinderen moesten maken, kort voor de zomervakantie ten tijde van de datacollectie voor dit onderzoek. Deze vergelijking bleek uiteindelijk echter toch weinig zinvol, omdat de focus op de Chinese school vooral op schrijfvaardigheid van karakters lag – wat een specifieke taalvaardigheid is die niet overeenkomt met wat de sneltoets mat – en omdat het niet mogelijk bleek de scores die kinderen uit uiteenlopende groepen op de eindtoets behaald hadden vergelijkbaar te maken.

De sneltoets die werd afgenomen was gebaseerd op de items zoals vermeld in Tabel 1. Deze items werden vertaald naar het Turks en

het Chinees, waarna er aan de hand van de eerder genoemde criteria op grond waarvan de items in eerste instantie waren gekozen werd gekeken of er in het Turks of Chinees nog items vervangen of veranderd moesten worden. Dit was alleen het geval voor het item 'pink', dat in het Turks samengesteld is uit twee woorden, *küçük parmak*, wat letterlijk "kleine vinger" betekent. In dit geval werd het antwoord *parmak*, dat 'vinger' betekent, ook goed gerekend. In het Chinees werden voor de benaming voor 'elleboog' zowel *zhouor* als het in het Noorden van China meer voorkomende *zhouor gebozhou* als correct gerekend. De aldus geselecteerde 16 items die in de drie talen werden getest zijn weergegeven in Tabel 3. In alle talen werden zowel enkelvoud- als meervoudsvormen die genoemd werden als correct antwoord geaccepteerd, in Tabel 3 aangegeven met kop-peltekens. Het tevens noemen van het persoonlijk voornaamwoord, dat in het Turks als een gebonden morfeem voorkomt (*-um, -im*), werd ook als correct geaccepteerd.

De items uit de sneltoets werden in het Turks of het Chinees, en in het Nederlands, in dezelfde volgorde aangeboden, met een klein verschil in de Chinees-Nederlandse toets. Ter afwisseling waren er een viertal *fillers* in de lijst van lichaamsdelen toegevoegd. Dit waren kleuren (*blauw, rood, geel, groen*), die ook werden aangewezen tijdens de toets. Ook hiervoor werden kinderen gevraagd de naam te noemen. Scores van deze fillers zijn niet bijgehouden.

3.4 Procedure

De kinderen die aan de sneltoetsen deelnamen ofwel in het Turks en Nederlands, ofwel in het Chinees en Nederlands, of enkel in het

Tabel 3

Geselecteerde toetsitems in de drie talen

Nederlands	Turks	Chinees
arm	kol-lum	gebo
lip-pen	dudak-lar	zuichun
Buik	karn	duzi
tand-en	diş-ler-im	yachi of ya
Tong	dil-im	shetou
wenkbrauw-en	Kaş	meimao
Pols	bilek	shouwan
Kin	çene	xiaba
nagel-s	tırnak-lar	zhijia
wang-en	yanak	liandan
navel	göbek	duqi
Rug	Sırt	bei of houbei
elleboog	dirsek-ler	zhouor (gebozhou)
pink	(küçük) parmak-lar	xiaomuzhi
oksel	koltukaltı	gezhiwo of yewo
kuit	baldir	tuiduzi

Nederlands (de controlegroep), werden allemaal individueel getest tussen maart en juli 2010. Tussen afname van de sneltoets en de DTT zat ten minste één schooldag. De Turks-Nederlandse kinderen en de monolinguale Nederlandse kinderen kwamen van verschillende basisscholen in het zuiden van het land en werden op hun eigen basisschool getest. Zij werden random door hun leerkrachten geselecteerd of (eveneens random) door de onderzoekers uitgekozen. Zij vormen daarmee een representatieve steekproef van deze doelgroepen. De Chinees-Nederlandse kinderen werden op zaterdagen op de Chinese school – die gericht is op het leren schrijven van het Chinees en van Chinese karakters – getest. Ook deze kinderen werden random door hun leerkrachten geselecteerd, maar omdat het hier om een selecte groep van kinderen gaat die de Chinese school bezoekt, kunnen zij niet als representatief gezien worden voor de groep Chinese kinderen in Nederland.

De toetsen werden bij de monolinguale Nederlandse kinderen en bij de tweetalige Turks-Nederlandse kinderen afgenomen door een moedertaalspreekster van het Nederlands die ook Turks had geleerd, en bij de Chinees-Nederlandse kinderen werd de test afgenomen door een moedertaalspreekster van het

Nederlands voor het Nederlandse deel, en door een moedertaalspreekster van het Chinees voor het Chinese deel. Het afnemen van de sneltoets duurde bij een tweetalig kind – in twee talen afgenomen – maximaal 4 minuten.

Aan de kinderen werd voor de sneltoets gevraagd de benamingen voor de lichaamsdelen die werden aangewezen te benoemen (“*Hoe noem je dit?*”) – wanneer ze tweetalig waren, in de beide talen die zij kenden. De sneltoets was dus gebaseerd op actieve woordenschat: hierbij de algemene gedachte volgend dat actieve woordenschat kleiner is dan passieve woordenschat en dat deze ook veelal pas ontwikkeld wordt als de passieve kennis er al is (zie bijvoorbeeld Laufer & Paribakht, 1998 voor een discussie over dit onderwerp).

4 Resultaten

Om de betrouwbaarheid van de sneltoets na te gaan, is allereerst de interne consistentie van de toets onderzocht. Van de Nederlandse versie van de toets bleek Cronbach’s alpha .85, en voor de Turkse en Chinese items was Cronbach’s alpha in beide gevallen .78. Een

betrouwbaarheidscoëfficiënt tussen de .70 en de .80 geldt als voldoende, en coëfficiënten van .80 of hoger worden als goed gewaardeerd, als er aan de toetsen waar het om gaat “geen zware consequenties voor de leerlingen aan verbonden zijn” (Verhoeven & Vermeer, 2006a). Daar de sneltoets met name bedoeld is om snel een beeld te vormen van het taalniveau van kinderen, als achtergrondinformatie binnen bijvoorbeeld een grotere studie, kunnen we aannemen dat de gevonden betrouwbaarheidscoëfficiënten ruim voldoende zijn.

Vervolgens is nagegaan in hoeverre de sneltoets voor de verschillende groepen plafond- dan wel bodemeffecten te zien geven. Tabel 4 geeft de gemiddelden en standaarddeviaties van de groepen.

De scores in Tabel 4 laten voor geen van de talen een bodemeffect zien, en voor de eentalige Nederlandse leerlingen een plafondeffect vanaf groep 3-4. Ook de Chinees-Nederlandse kinderen behalen vanaf groep 5-6 voor het Nederlands gemiddeld al bijna de maximale score. De standaarddeviaties in het Turks en het Chinees zijn vrij hoog. Dit betekent dat er een grote spreiding van behaalde scores is en dat we met de sneltoets dus in staat zijn kinderen die laag scoren te onderscheiden van kinderen met een hoge score op woordenschat in het Turks of Chinees. De standaarddeviaties voor de Nederlandse versie zijn voor alle groepen iets lager, met andere woorden: de variatie in het Nederlands is minder groot dan in de eerste talen van de kinderen. Maar ook hier vinden we aanzienlijke verschillen in scores van de kinderen,

zodat de sneltoets nog steeds informatief is aangaande het taalniveau en de taaldominantie.

De resultaten van onze sneltoets laten over de jaargroepen een toename van woordenschat in het Nederlands zien, zowel voor de monolinguale Nederlandse kinderen als voor de Turks-Nederlandse en de Chinees-Nederlandse kinderen. De scores van de monolinguale kinderen in de onderbouw zijn hoger dan die van de tweetaligen in het Nederlands, conform ander onderzoek (cf. Verhoeven & Vermeer, 2006a). De Turks-Nederlandse kinderen scoorden in de onderbouw en in groep 3 en 4 significant lager op het Nederlandse deel van de sneltoets dan de monolinguale kinderen, $T_{\text{groep}1/2} (55) = 3.85, p = .000$; $T_{\text{groep}3/4} (52.9) = 9.53, p = .000$. In groep 5 was het verschil tussen de Nederlandse en de Turks-Nederlandse kinderen niet meer significant, $T_{\text{groep}5} (18) = 2.09, p = .052$, hoewel hierbij opgemerkt dient te worden dat beide groepen hier gemiddeld bijna plafondscores behaalden. Het verschil in scores tussen de Chinees-Nederlandse en de Nederlandse kinderen bleek voor geen enkele groep significant.

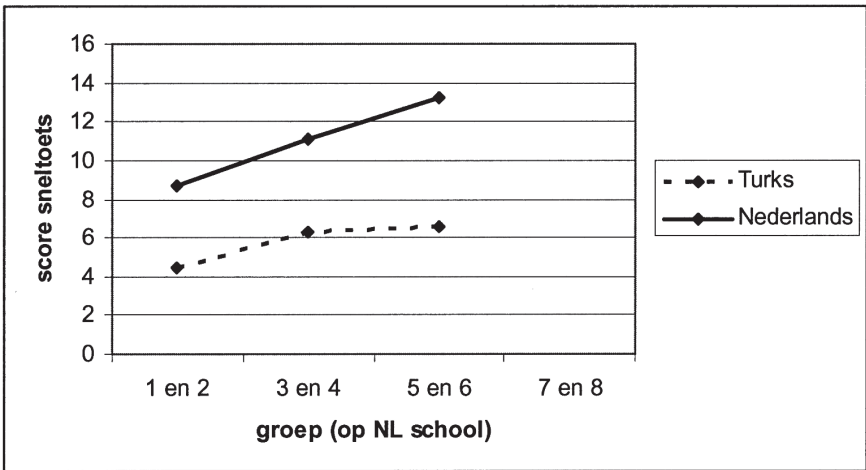
Verder is het Nederlands bij de tweetaligen in groep 1 en 2 al dominant over hun eerste taal – het Turks of het Chinees. Voor de Turks-Nederlandse kinderen in de onderbouw was het verschil in scores in het Nederlands zowel in de sneltoets als in de DTT significant, $T_{\text{sneltoets}} (42) = 5.92, p = .000$, $T_{\text{DTT}} (38) = 5.76, p = .000$. Uit analyses van de scores uit de sneltoets en de DTT alleen uit groep 1 bleek dat de Turks-Nederlandse

Tabel 4

Gemiddelde scores (en standaarddeviaties tussen haakjes) van de sneltoets

Groep op NL School	Turks-Nederlandse kinderen		Chinees-Nederlandse kinderen		Monolinguale Nederlandse kinderen
	Turks	Nederlands	Chinees	Nederlands	Nederlands
1 en 2	4.47 (3.23)	8.72 (3.25)	4.33 (2.89)	11.33 (2.08)	12.91 (3.20)
3 en 4	6.26 (2.80)	11.09 (2.55)	6.00 (2.65)	12.67 (2.52)	15.00 (0.50)
5 en 6	6.59 (2.40)	13.18 (1.74)	3.50 (1.92)	15.50 (0.58)	15.33 (0.58)
7 en 8	n.v.t.	n.v.t.	3.83 (3.19)	14.33 (2.73)	n.v.t.
Totaal gemiddeld	5.59 (3.05)	10.41 (3.19)	4.25 (2.65)	13.75 (2.52)	14.04 (2.46)

Figuur 1. Scores van Turks-Nederlandse kinderen op de sneltoets in het Turks en Nederlands

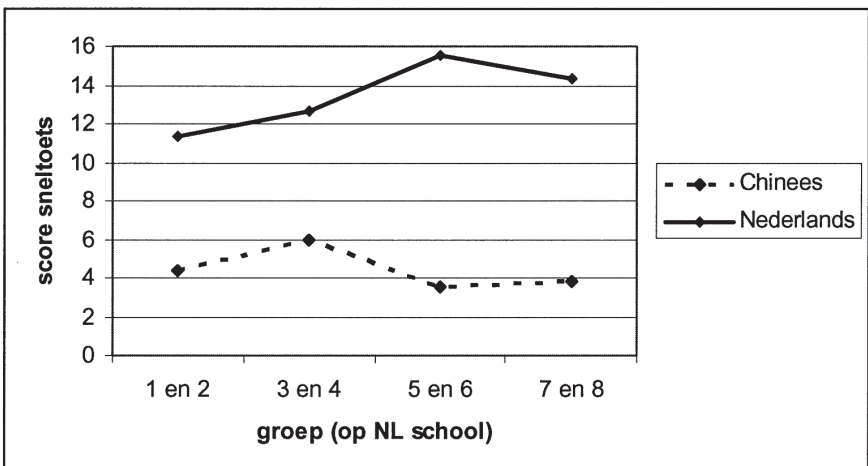
kinderen al in groep 1 significant hoger scoorden op het Nederlands dan op het Turks, en dat zij in groep 1 dus al dominant waren in het Nederlands: $T_{\text{sneltoets}}(17) = -2.64, p < .05, T_{\text{DDT}}(16) = 3.69, p < .05$. Het verschil in gemiddelde scores dat de Chinees-Nederlandse kinderen uit groep 1 en 2 behaalden in het Nederlands en in het Chinees in de sneltoets was niet significant, hoewel er in dit geval maar 3 kinderen waren van wie de resultaten meegenomen konden worden, en hun scores in het Nederlands wel hoger waren dan in het Chinees. In Figuur 1 en 2 zijn de resultaten van de tweetaligen per taal en per groep grafisch weergegeven.

Zoals grafieken 1 en 2 ook laten zien, was

het met de sneltoets mogelijk een onderscheid te maken tussen kinderen die een grote woordenschat hadden in verschillende talen (scores rond de 16, plafondscores), en kinderen die dat nog niet hadden. Dit bleek ook uit een analyse van het discriminerend vermogen van de sneltoets.

Een analyse van de correct-scores per item laat tevens een onderscheidend vermogen zien. Niet alle items bleken even makkelijk of moeilijk. Tabel 5 geeft de totaalpercentages correct-scores per item en per groep, in de verschillende talen.

In alle drie de talen waarin wij de sneltoets hebben uitgevoerd, bleek dat de items 'tand', 'buik' en 'tong' tot de gemakkelijkste

Figuur 2. Scores van Chinees-Nederlandse kinderen op de sneltoets in het Chinees en Nederlands

Tabel 5

Percentage correct-scores per item en per groep in Turks, Chinees en Nederlands

items	Turks-Nederlandse kinderen (n=113)		Chinees-Nederlandse kinderen (n=16)		Monolinguale Nederlandse kinderen (n=23)
	Turks	Nederlands	Chinees	Nederlands	Nederlands
tand	82	96	100	100	100
Buik	72	97	81	100	100
tong	71	91	50	100	100
rug	50	84	31	94	96
arm	48	87	13	81	91
nagel	47	77	38	94	96
pink	15	79	13	94	96
lippen	27	72	38	94	96
wangen	24	72	6	88	96
kin	15	63	6	100	96
wenkbrauwen	39	54	38	94	87
navel	7	25	6	81	87
pols	7	40	0	88	74
elleboog	1	33	0	69	87
oksel	8	27	6	69	91
kuit	12	19	0	31	13

behoorden: op deze items werd het hoogste aantal correct-scores behaald in alle talen. De benamingen voor 'rug', 'arm', 'nagel', 'pink', op korte afstand gevolgd door 'lippen', 'wangen', 'kin' en 'wenkbrauwen' leken meestal iets moeilijker gevonden te worden, en de benamingen voor 'kuit', 'oksel', 'navel', 'pols' en 'elleboog' leken de moeilijkste te zijn.

Deze verdeling van makkelijke en moeilijke items correspondeerde grotendeels met wat we op grond van ons corpusonderzoek in CGN, Google en MLR (Schrooten & Vermeer, 1994) hadden verwacht voor het Nederlands. Alleen de scores voor de benamingen voor 'arm' en 'pink' waren afwijkend van onze verwachtingen op basis van ons corpusonderzoek. Het item 'arm' werd veel minder vaak correct benoemd dan gedacht: dit hangt mogelijk samen met het feit dat dit het eerste item was van de taak. De benaming voor 'pink' werd juist vaker correct benoemd dan verwacht op basis van verwervingsvolgorde

en frequentiegegevens. Afgezien van deze twee items waarvoor de scores niet correspondeerden met onze verwachtingen lijken de frequentielijsten echter een goede indicatie te kunnen geven van wat kinderen als makkelijke en moeilijke items beschouwen.

In het algemeen kwamen de behaalde correct-scores van de verschillende groepen in de verschillende talen dan ook voor een groot deel overeen met de verwervingsvolgorde en frequenties van voorkomen van de benamingen voor lichaamsdelen in het Nederlands uit de corpusanalyses. Er was een significante correlatie tussen het percentage correcte antwoorden dat de Turks-Nederlandse kinderen gaven in het Nederlands en de frequentie van de items volgens MLR ($r = .85, p < .01$). Ook met de frequenties uit CGN en Google lieten de correct-scores van Turks-Nederlandse kinderen voor de items een significante correlatie zien ($r_{CGN} = .54, p < .05$; $r_{Google} = .73, p < .01$). De correlatie tussen de behaalde scores en de gegevens uit het basisonderwijs-

corpus MLR is aanzienlijk hoger dan de correlaties met de volwassenencorpora CGN en Google.

De correct-scores die de Turks-Nederlandse kinderen in het Turks behaalden, vertoonden eveneens een significante correlatie met onze bevindingen uit MLR, CGN en Google ($r_{MLR} = .74, p < .01$; $r_{CGN} = .88, p < .01$; $r_{Google} = .64, p < .01$). Ook de scores van Chinese kinderen voor de items in het Nederlands correleerden significant met het MLR-niveau van de items ($r = .60, p < .05$), evenals die in het Chinees ($r = .59, p = .016$). De correlaties met de CGN- en Google-frequenties waren bij de Chinezen noch de monolinguale kinderen significant ($p > .05$), waarschijnlijk door de plafondeffecten en de enorm uiteenlopende Google-frequenties: bij een berekening met log₁₀-Google-frequenties bleek de correlatie bij de Chinezen wel significant.

De bevindingen van de Turks-Nederlandse kinderen in het Turks en in het Nederlands, en die van de Chinees-Nederlandse kinderen in het Chinees en het Nederlands, suggereren dat met name de frequenties uit het basisschoolcorpus van Schrooten en Vermeer (1994), en in mindere mate de CGN- en Google-frequenties inderdaad de moeilijkheidsgraad van de items aangeven, en dat de benamingen voor de lichaamsdelen die wij in onze sneltoets geselecteerd hadden als items in relatieve zin ongeveer even makkelijk of even moeilijk werden ervaren in deze talen. Het benoemen van lichaamsdelen, als items in een toets, kan dus tot een goed inzicht leiden in de mate van tweetaligheid en taaldominantie van de betrokken talen.

Na deze analyse van de betrouwbaarheid van de samenstelling van de sneltoets in de verschillende talen, zijn met het oog op de concurrente validiteit van de sneltoets, correlaties tussen de DTT en de sneltoets geanalyseerd voor de Turks-Nederlandse kinderen.

Voor de Turks-Nederlandse kinderen was er een significante correlatie met DTT-uitslagen van actieve woordenschatkennis in het Turks ($r = .69, p < .01$). Ook de resultaten die deze kinderen in het Nederlands behaalden op de sneltoets correleerden significant met de actieve woordenschat in het Nederlands die zij volgden de DTT hadden ($r = .52, p < .01$).

Bij de Chinees-Nederlandse kinderen zijn de schoolresultaten (examen voor de zomervakantie) van de Chinese school opgevraagd, alsmede lerarenoordelen over het taalniveau in het Chinees van de kinderen. Hier werden echter geen significante correlaties met onze test gevonden. Een mogelijke reden hiervoor is dat het lastig was de scores van kinderen in uiteenlopende groepen te vergelijken, en dat de examens binnen de Chinese school in Tilburg meestens gericht zijn op de schrijfwijze van Chinese karakters, en minder op taalvaardigheid (spreken en luisteren, of woordenschat), en dat leraren hun oordeel grotendeels op die examenresultaten gevormd kunnen hebben. Pas in groep 8 van de Chinese school zijn kinderen in staat korte en eenvoudige conversaties te voeren in het Chinees, zoals een van de docenten van de Chinese school opmerkte. De Chinese taalvaardigheid van de kinderen, inclusief hun woordenschat, kan dus sterk afwijken van wat uit examenresultaten op school blijkt.

Uit de vergelijking van resultaten van de Turks-Nederlandse kinderen bleek dus dat de resultaten die verkregen waren in de sneltoets grotendeels overeenkwamen met die uit de DTT: we kunnen hieruit concluderen dat onze toets hetzelfde meet als de DTT, namelijk woordenschat.

5 Conclusies en discussie

In dit onderzoek is de betrouwbaarheid en bruikbaarheid besproken van een nieuw ontwikkelde sneltoets tweetaligheid, met als items het benoemen van lichaamsdelen. Deze toets moet het mogelijk maken voor onderzoekers om op een gemakkelijke manier zonder speciaal materiaal binnen korte tijd het taalniveau en de taaldominantie van tweetalige kinderen te bepalen. Uit onze onderzoeken naar tweetalige Turks-Nederlandse en Chinees-Nederlandse kinderen bleek dat de toets inderdaad makkelijk toepasbaar was, in minder dan vier minuten in beide talen af te nemen is, en uit de analyses bleek de toets ook betrouwbaar en valide te zijn. De toets leek kinderen aan te spreken: ze hoeven niet op plaatjes te kijken, maar kunnen vrolijk mee bewegen tijdens het aanwijzen van li-

chaamsdelen. Het kleine aantal items dat nodig is om tot een redelijk beeld van het taalniveau te komen, en de korte tijd die de toets in beslag neemt, draagt ook bij aan de gebruiksvriendelijkheid, met name voor jonge kinderen die nog niet zo'n lange concentratieboog hebben.

De resultaten van de monolinguale en tweetalige kinderen die in dit onderzoek zijn getest laten duidelijk een toename van de woordenschat in het Nederlands zien naar mate kinderen in hogere klassen op de basisschool zitten. Voor de eerste taal van de tweetalige kinderen, het Chinees of het Turks, werd deze trend niet zo duidelijk waargenomen, en bij de Chinees-Nederlandse kinderen was er in het geheel geen toename in de Chinese woordenschat.

Hierbij dient echter wel opgemerkt te worden dat wij maar weinig Chinese kinderen hebben kunnen testen. Meer testen met Chinees-Nederlandse kinderen, of andere tweetalige kinderen, zouden nodig zijn om dit resultaat te bevestigen. Daarbij zou dan mogelijk ook gekeken kunnen worden hoe de sneltoets in het Chinees en Nederlands zich verhoudt tot gestandaardiseerde toetsen tweetaligheid die langere tijd in beslag nemen, omdat de leerkrachtoordelen die in dit onderzoek als basis zijn genomen voor de vergelijking, waarschijnlijk veelal gebaseerd waren op schrijfvaardigheid in het Chinees.

Wat echter wel duidelijk zichtbaar werd uit de resultaten van de tweetalige kinderen is dat zowel de Turks-Nederlandse kinderen als de Chinees-Nederlandse kinderen in de kleutergroep al dominant waren in het Nederlands. De Turks-Nederlandse kinderen behaalden zowel op de sneltoets tweetaligheid als op de DTT in groep 1 al significant hogere scores in het Nederlands dan in het Turks. Dit staat in contrast met eerdere onderzoeken naar taaldominantie bij Turks-Nederlandse kinderen, van wie tien jaar terug nog werd gevonden dat zij tot hun vierde of vijfde levensjaar dominant waren in hun eerste taal – het Turks (Driessen, 2004; Narain & Verhoeven, 1994). Daar veel Turks-Nederlandse kinderen in ons onderzoek bij de achtergrondvragen naar taalgebruik aangaven dat zij doorgaans zowel Turks als Nederlands spreken thuis, lijkt het erop dat de taaldomi-

nantie van tweetalige Turks-Nederlandse kinderen in snel tempo aan het veranderen is. Het Turks alleen is niet meer de eerste taal (T1) van de kinderen, volgens de definitie dat het de eerste taal is die kinderen geleerd hebben en waarin zij tot hun vierde dominant zijn. Er lijkt een verschuiving gaande, die samenhangt met de generatie van ouders die zelf al in Nederland naar school gegaan zijn, en bij wie het Nederlands ook thuis een grotere rol dan voorheen verworven heeft. Bij de Chinese kinderen leek sprake te zijn van een vergelijkbare situatie: op twee kinderen na (die enkel Chinees spraken thuis), gaven alle Chinees-Nederlandse deelnemers in ons onderzoek aan thuis zowel Nederlands als Chinees te gebruiken. De mate waarin het Chinees voor deze kinderen dus als eerste taal kan worden aangemerkt, lijkt hiermee beperkt, hetgeen in overeenstemming is met onze resultaten.

Ondanks deze toename van het gebruik van het Nederlands thuis onder de getoetste tweetaligen, en hun schijnbare toegenomen taalvaardigheid in het Nederlands, laat onze taak wel duidelijk verschillen tussen kinderen zien in hun taalvaardigheidsniveaus. De monolinguale kinderen behaalden in de onderbouw de hoogste scores op de sneltoets, gevolgd door de Chinees-Nederlandse kinderen. Het verschil tussen de Nederlandse monolinguale kinderen en de Chinees-Nederlandse kinderen bleek hier niet significant. De Turks-Nederlandse kinderen scoorden het laagst in de sneltoets op hun taalvaardigheid in het Nederlands. Zowel uit de sneltoets- als uit de DTT-resultaten bleek dat de Turks-Nederlandse kinderen significant lagere scores in het Nederlands behaalden dan de monolinguale kinderen. Deze resultaten bevestigen dat de taalvaardigheid Nederlands van kinderen uit etnische minderheidsgroepen nog steeds sterk achterloopt bij die van van oorsprong autochtone Nederlandse (Dagevos & Gijsberts, 2007; Dagevos, Gijsberts & Van Praag, 2003)

Voorts bleek uit de resultaten van de sneltoets in de verschillende talen dat er een grote spreiding was in de scores die de kinderen behaalden binnen de verschillende versies, hetgeen duidt op een grote variatie in zowel de eerste- als tweedetaalvaardigheid binnen

de groepen. Aan de hand van deze gevonden spreiding van scores kunnen we concluderen dat onze sneltoets een goed discriminerend vermogen heeft, waarmee kinderen met een hoog taalvaardigheidsniveau van die met een laag taalvaardigheidsniveau te onderscheiden zijn.

Wat de selectie van de items op basis van frequentie en verwervingsvolgorde betreft, waarvan wij verwachtten dat zij de moeilijkheidsgraad van benamingen voor lichaamsdelen weergaven, kunnen we concluderen dat in alle drie de talen de benamingen voor lichaamsdelen in vergelijkbare mate moeilijker of makkelijker waren. De items 'tand', 'buik' en 'tong' bleken in het Nederlands, Turks en Chinees tot de gemakkelijkste te behoren, en de benamingen voor 'kuit', 'oksel', 'navel', 'pols' en 'elleboog' waren het moeilijkst. Dat de moeilijkheidsgraad van onze items in de verschillende talen overeenkwam, en daarbij ook grotendeels correspondeerde met onze verwachtingen op grond van corpusanalyses (en met name die van het basisonderwijs corpus), betekent dat de benamingen voor de lichaamsdelen die wij in onze sneltoets geselecteerd hadden goed kunnen dienen om een uitspraak te doen over de taaldominantie van een tweetalige leerling. Wanneer een tweetalige hetzelfde begrip in de ene taal wel, en in de andere taal niet kan verwoorden, terwijl de moeilijkheidsgraad en relatieve frequentie van dat woord in beide talen ongeveer gelijk is, kan immers een gefundeerde uitspraak over dominantie gedaan worden.

Het is aannemelijk dat bij het maken van een sneltoets in andere dan de hier besproken talen, waarin eveneens frequentiegegevens van benamingen voor lichaamsdelen gebruikt worden voor de itemselectie, op dezelfde wijze de mate van tweetaligheid en taaldominantie van kinderen nagegaan kan worden. Het is wenselijk om dit voor meer talen te onderzoeken. De enige taal waarbij deze sneltoets niet toegepast zal kunnen worden, is gebarentaal, vanwege het iconische karakter van die taal (zie ook Pyers 2006).

Wat verder nog opgemerkt dient te worden is dat het voor de betrouwbaarheid van de toets uitermate belangrijk is dat ouders en leerkrachten ofwel niet op de hoogte zijn van

de items (benamingen voor lichaamsdelen) die in de toets voorkomen, of dat anderszins gegarandeerd kan worden dat zij deze benamingen niet met hun kinderen gaan oefenen met het oog op een hogere score op de toets. Op dat moment zou de sneltoets immers niet meer representatief zijn voor het algehele taalniveau van kinderen. Dat zou de betrouwbaarheid van de toets niet ten goede komen, en het beeld dat een onderzoeker heeft van het taalniveau van een kind verstoren.

Daarnaast dient nog benadrukt te worden dat deze sneltoets in eerste instantie vooral bedoeld is voor onderzoekers die de mate van taalvaardigheid van tweetalige kinderen in beide talen willen weten, als factor van belang bij het interpreteren van uitkomsten, naast factoren als sociale of etnische herkomst. Het vocabulaire blijkt een goede indicator voor algeheel taalniveau en schoolsucces van kinderen (Verhoeven & Vermeer, 2005, 2006a, 2006b), maar omdat vooralsnog niet getest is hoe de sneltoets zich verhoudt tot andere schooltoetsen of wat de relatie van de sneltoetsscores zijn tot prestaties in andere schoolvakken (zoals begrijpend lezen of rekenen), kan de sneltoets niet worden aangewend als een alternatief voor uitgebreide schooltoetsen zoals die van het CITO.

Afgezien van deze punten aangaande de ontwikkeling en afname van de sneltoets, is de toets een geschikte methode om binnen korte tijd een globaal oordeel te kunnen vormen over het taalniveau en de taaldominantie van tweetalige (jonge) kinderen, met name voor onderzoekers die taalvaardigheid of tweetaligheid enkel als achtergrondinformatie willen meenemen in hun onderzoek. De toets is informatief zolang een kind niet in de twee talen waarop het getest wordt plafondscores behaalt. De toets is eenvoudig af te nemen, en iedere onderzoeker kan met behulp van een antwoordmodel zoals die ook voor de DTT bestaat (opgesteld door een moedertaalspreker) snel een globaal beeld van de vaardigheid in de beide talen van tweetalige kinderen krijgen. Met inachtneming van genoemde criteria kan de toets ook gemakkelijk in andere talen worden ontwikkeld en toegepast.

Literatuur

- Bialystok, E., Luk, G., Peets, K., & Yang, S. (2010). Receptive vocabulary differences in monolingual and bilingual children. *Bilingualism: Language and Cognition* 13, 525-531.
- Brown, Cecile H. (1976). General principles of human anatomical partonomy and speculations on the growth of partonomic nomenclature. *American Ethnologist* 3, 400-424.
- Brown, Ch. (1993). Factors affecting the acquisition of vocabulary: frequency and saliency of words. In Th. Huckin, M. Haynes & J. Coady (Eds.), *Second language reading and vocabulary learning* (pp.263-286). Norwood, NJ: Ablex.
- Burnage, G. (1990). *CELEX – A guide for users*. Nijmegen: Centre for Lexical Information, University of Nijmegen.
- Clark, E.V. (1995). *The lexicon in acquisition*. Cambridge: CUP.
- Dagevos, J., & Gijsberts, M. (2007). *Jaarrapport Integratie 2007*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Dagevos, J., Gijsberts, M., & Praag, C. van. (Eds.). (2003). *Rapportage minderheden 2003: Onderwijs, arbeid en sociaal-culturele integratie*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Dorleijn, M., & Nortier, J. (2008). The hand and the glove: Code and style as bilingual options among young people of Turkish and Moroccan descent in the Netherlands. Multilingualism and identities across contexts. In Vally Lytra & J. Normann Jørgensen (Eds.). *Cross-disciplinary perspectives on Turkish-speaking youth in Europe* (Copenhagen Studies in Bilingualism 45) (pp. 109-29). Copenhagen: University of Copenhagen.
- Driessen, G. (2004). De taalsituatie van Caribische en Mediterrane immigranten. Ontwikkelingen in taalvaardigheid en taalkeuzes in Antilliaanse, Surinaamse, Turkse en Marokkaanse gezinnen gedurende de periode 1995-2003. *Migrantenstudies* 20, 74-93.
- Eversteijn, N. (2010). "All at once". Language choice and codeswitching by Turkish-Dutch teenagers. Dissertatie. Tilburg University, Tilburg, Nederland.
- Extra, G., & Yağmur, K. (2010). Language proficiency and socio-cultural orientation of Turkish and Moroccan youngsters in the Netherlands. *Language and Education* 24(2), 117-132.
- Gijsberts, M. (2003). Minderheden in het basisonderwijs. In J. Dagevos, M. Gijsberts, & C. van Praag (Eds.), *Rapportage minderheden 2003: Onderwijs, arbeid en sociaal-culturele integratie* (pp. 63-110). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Hazenbergh, S. (1994). *Een keur van woorden*. Dissertatie, Vrije Universiteit Amsterdam, Amsterdam, Nederland.
- Hulstijn, J. H. (2010). Measuring second language proficiency. In E. Blom & S. Unsworth (Eds.), *Experimental methods in language acquisition research* (EMLAR) (pp. 185-199). Amsterdam: Benjamins.
- Huttenlocher, J., Haight, W., Bryk, A., Seltzer, M., & Lyons, Th. (1991). Early vocabulary growth: relation to language input and gender. *Developmental Psychology* 27, 236-248.
- Laufer, B., & Nation, I. (1999). A vocabulary-size test of controlled productive ability. *Language testing* 16(1), 31-51.
- Laufer, B., & Paribakht, T. S. (1998). The relationship between passive and active vocabularies: effects of language learning contexts. *Language learning* 48(3), 365-391.
- Loon-Vervoorn, W. van. (1989). *Eigenschappen van basiswoorden*. Lisse: Swets & Zeitlinger.
- Maouene, J., Hidaka, S., & Smith, L. B. (2008). *Body-part categories of early-learned verbs: Different granularities at different points in development*. In 7th IEEE International Conference on Development and Learning (pp. 268-273). Monterey, CA.
- Narain, G., & Verhoeven, L. (1994). *Ontwikkeling van tweetaligheid*. Tilburg: Tilburg University Press.
- Nation, I. S. P. (1990). *Teaching and learning vocabulary*. Boston: Heinle & Heinle.
- Nation, P. (1993). Using dictionaries to estimate vocabulary size: essential, but rarely followed, procedures. *Language Testing* 10, 27-40.
- Pyers, J. (2006). Indicating the body: Expression of body part terminology in American Sign Language. *Language Sciences* 28, 280-303.
- Schrooten, W., & Vermeer, A. (1994). *Woorden in het basisonderwijs*. Tilburg: Tilburg University Press. Te raadplegen op www.woordwerken.annevermeer.com.
- Staden, M. van, & Majid, A. (2006). Body colouring task. *Language sciences* 28, 158-161.

- Uiterwijk, H., & Vallen, T. (2005). Linguistic sources of item bias for second generation immigrants in Dutch tests. *Language testing*, 22(2), 211-234.
- Verhoeven, L., & Vermeer, A. (1996). *Taalvaardigheid in de bovenbouw: Nederlands van autochtone en allochtone leerlingen in het basisonderwijs*. Tilburg: Tilburg University Press.
- Verhoeven, L., & Vermeer, A. (2001). *Taaltoets Alle Kinderen. Diagnostische toets voor de mondelinge vaardigheid Nederlands bij kinderen van groep 1 tot en met 4*. Arnhem: Cito.
- Verhoeven, L., & Vermeer, A. (2005). Het ongelijk van Netelenbos? Toetsing van kleuters en hun prestaties op de Cito Eindtoets Basisonderwijs. *Toegepaste Taalwetenschap in Artikelen* 74, 123-133.
- Verhoeven, L., & Vermeer, A. (2006a). *Verantwoording Taaltoets Alle Kinderen (TAK)*. Arnhem: Cito. Te raadplegen op <http://toetswijzer.kennisnet.nl/html/tg/10.pdf>.
- Verhoeven, L., & Vermeer, A. (2006b). Sociale, cognitieve en talige factoren en de predictie van schoolsucces van Turkse kleuters. In T. Koole, J. Nortier & B. Tahitu (red.), *Artikelen van de Vijfde Sociolinguïstische Conferentie* (pp. 526-533). Delft: Eburon.
- Vermeer, A. (1989). De vitaliteit van het Moluks Maleis: over misverstanden en kletsverhalen. *Timbang* 5, 30-34.
- Watanabe, Y. (1997). Input, intake, and retention. Effects of increased processing on incidental learning of foreign language vocabulary. *Studies in Second Language Acquisition* 19, 287-307.

Manuscript aanvaard op: 15 februari 2012.

Auteurs

D. Veldhuis is als promovenda werkzaam aan de Faculteit Geesteswetenschappen (Departement Cultuur Studies) van de Universiteit van Tilburg in het Building Blocks project. **Dong Yan** was gast-onderzoekster aan de Universiteit van Tilburg, momenteel werkzaam aan de Jilin University, China. **A. Vermeer** is universitair hoofddocent aan de Faculteit Geesteswetenschappen van de Universiteit van Tilburg (Departement Communicatie- en Informatiewetenschappen).

Correspondentieadres: D. Veldhuis, Faculteit Geesteswetenschappen, Universiteit van Tilburg, D205, Postbus 90153, 5000LE Tilburg, e-mail: t.m.veldhuis@uvt.nl

Abstract

Hu's bilingual? The usability of a quick test on a child's bilingualism

In many studies in the field of applied linguistics and language acquisition, the question of whether bilingual children are bilingual, and to what extent, often affects the interpretation of results. Nevertheless, it is often hard to deduct to what extent children are indeed 'bilingual'. We developed a new 'quick bilingual measure' in which names for body parts were used as items to test in less than four minutes bilinguals on their proficiency-levels in two languages. The advantages of this test are that it is easy to conduct, that it is applicable to other languages as well, that it is not specifically related to one language domain (such as 'home' or 'school'), and since frequency of occurrence is related to order of acquisition, comparable between the two languages. In this study we investigate the feasibility, reliability and validity of the test among 113 Turkish and 16 Chinese children in the Netherlands. The results obtained from these children indicated that both Turkish-Dutch and Chinese-Dutch children are already dominant in Dutch in the first year of kindergarten (*groep 1*).